

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО»**

**ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНОГО
ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

«31» серпня 2022 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ»**

освітньо-професійний ступінь

фаховий молодший бакалавр

галузь знань:

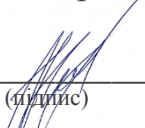
23 Соціальна робота

спеціальності:

231 Соціальна робота

2022 – 2023 навчальний рік

Розробник: Карпенко Ангеліна Андріївна, викладач циклової комісії економіко-гуманітарного та загальноосвітнього напрямку підготовки

_____ Карпенко А.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії економіко-гуманітарного та загальноосвітнього напрямку підготовки.

Протокол № 8 від «30» серпня 2022 року

Голова циклової комісії _____ _____ Мірюкова К.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	23 Соціальна робота	Нормативна	
	Спеціальність: 231 Соціальна робота		
3-й			
Семестр			
5-й			
Лекції			
30			
Практичні, семінарські			
40			
Лабораторні			
-			
Самостійна робота			
50			
Вид контролю:			
залік			
Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка наукової доповіді за темою			
Загальна кількість годин – 120			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,8 самостійної роботи студента – 5,5	Ступінь фаховий молодший бакалавр		

Мова навчання – українська.

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 120 год/4 кредити ECTS: 70 год – аудиторні заняття, 50 год – самостійна робота (58%~42%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Вікова психологія»: відповідно до вимог Закону України «Про фахову передвищу освіту» надати студентам глибокі теоретичні знання щодо особливостей психічного та особистісного розвитку людини на різних етапах її життя.

2.2. Завдання курсу:

- надати студентам уявлення про зміст вікової психології;
- вивчити особливості виникнення і розвитку вікової психології;
- сформувати систему знань з психології дитинства, психології підлітка, психології юнацтва, психології дорослішання, психології дорослості;
- з'ясувати співвідношення особистісних та інтелектуальних змін у загальному психічному розвитку;
- визначити структуру теоретичних та практичних знань з вікової психології.

Передумови для вивчення дисципліни: теоретико-методологічною базою вивчення цієї дисципліни є такі навчальні дисципліни, як: «Основи філософських знань», «Соціологія», «Психологія».

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 231 СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Програмні результати навчання (РН):

РН 1. Здійснювати пошук, аналіз та оброблення інформації для розв'язання професійних завдань.

РН 4. Застосовувати інформаційні ресурси та методики оцінки поведінки чи діяльності індивідів і соціальних груп.

РН 14. Планувати, аналізувати, контролювати й оцінювати власну роботу і роботу інших осіб у спеціалізованому контексті.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими **компетентностями:**

Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів соціальної роботи, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК7. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК8. Здатність діяти соціально відповідально та

	свідомо.
Спеціальні компетентності спеціальності (СК)	<p>СК4. Здатність розуміти соціально-психологічні явища, процеси становлення, розвитку та соціалізації особистості.</p> <p>СК7. Здатність визначати шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.</p> <p>СК10. Здатність до соціальної взаємодії у професійній сфері.</p> <p>СК11. Здатність аналізувати та оцінювати результати професійної діяльності.</p>

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Вступ до вікової психології.

Тема 1. Загальні питання вікової психології.

Тема 2. Поняття про психічний розвиток.

Тема 3. Теорії психічного розвитку.

Тема 4. Вікова періодизація психічного розвитку людини.

Кредит 2. Психологія дитинства.

Тема 5. Зародження психіки дитини в пренатальному періоді.

Тема 6. Психічний розвиток новонародженого та немовляти.

Тема 7. Психологічні особливості дітей раннього віку.

Тема 8. Психічний розвиток дошкільнят.

Тема 9. Психологія молодших школярів.

Кредит 3. Психологія дорослішання.

Тема 10. Психічний розвиток підлітків.

Тема 11. Психологія підлітків.

Тема 12. Психологія юнацтва.

Кредит 4. Психологія дорослішання. Психологія старіння.

Тема 13. Психологічні особливості раннього дорослого віку.

Тема 14. Психологія середньої дорослості.

Тема 15. Психологічні особливості людей похилого віку.

4. Структура навчальної дисципліни Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	кон	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Вступ до вікової психології.						
Тема 1. Загальні питання вікової психології.	7	2	2			3
Тема 2. Поняття про психічний розвиток.	7	2	2			3
Тема 3. Теорії психічного розвитку.	8	2	2			4
Тема 4. Вікова періодизація психічного розвитку людини.	8	2	2			4
Кредит 2. Психологія дитинства.						
Тема 5. Зародження психіки дитини в пренатальному періоді.	6	2	2			2
Тема 6. Психічний розвиток новонародженого та немовляти.	6	2	2			2
Тема 7. Психологічні особливості дітей раннього віку.	6	2	2			2
Тема 8. Психічний розвиток дошкільнят.	6	2	2			2
Тема 9. Психологія молодших школярів.	6	2	2			2
Кредит 3. Психологія дорослішання.						
Тема 10. Психічний розвиток підлітків.	10	2	2			6
Тема 11. Психологія підлітків.	10	2	4			4
Тема 12. Психологія юнацтва.	10	2	4			4
Кредит 4. Психологія дорослішання. Психологія старіння.						
Тема 13. Психологічні особливості раннього дорослого віку.	10	2	4			4
Тема 14. Психологія середньої дорослості.	10	2	4			4
Тема 15. Психологічні особливості людей похилого віку.	10	2	4			4
<i>ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ГОДИН:</i>	120	30	40		-	50

5. Теми лекційних занять

з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Вступ до вікової психології		
1	Тема 1. Загальні питання вікової психології.	2
2	Тема 2. Поняття про психічний розвиток.	2
3	Тема 3. Теорії психічного розвитку.	2
4	Тема 4. Вікова періодизація психічного розвитку людини.	2
Кредит 2. Психологія дитинства		
5	Тема 5. Зародження психіки дитини в пренатальному періоді.	2
6	Тема 6. Психічний розвиток новонародженого та немовляти.	2
7	Тема 7. Психологічні особливості дітей раннього віку.	2
8	Тема 8. Психічний розвиток дошкільнят.	2
9	Тема 9. Психологія молодших школярів.	2
Кредит 3. Психологія дорослішання		
10	Тема 10. Психічний розвиток підлітків.	2
11	Тема 11. Психологія підлітків.	2
12	Тема 12. Психологія юнацтва.	2
Кредит 4. Психологія дорослішання. Психологія старіння		
13	Тема 13. Психологічні особливості раннього дорослого віку.	2
14	Тема 14. Психологія середньої дорослості.	2
15	Тема 15. Психологічні особливості людей похилого віку.	2
	Разом:	30

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Вступ до вікової психології.		
1	Тема 1. Загальні питання вікової психології.	2
2	Тема 2. Психічний розвиток людини.	2
3	Тема 3. Підходи до тлумачення психічного розвитку індивіда	2
4	Тема 4. Вікова періодизація психічного розвитку людини.	2
Кредит 2. Психологія дитинства.		
5	Тема 5. Особливості розвитку психіки людини в пренатальному періоді.	2
6	Тема 6. Психічний розвиток новонародженого та немовляти.	2
7	Тема 7. Психічні особливості дітей раннього віку.	2
8	Тема 8. Особливості розвитку психіки дітей дошкільного віку.	2
9	Тема 9. Психологія молодших школярів.	2
Кредит 3. Психологія дорослішання.		
10	Тема 10. Психологічні особливості підлітків.	2
11	Тема 11. Характеристика провідної діяльності в підлітковому віці.	2
12	Тема 12. Особистісний та психосексуальний розвиток підлітка.	2
13	Тема 13. Психологія юнацтва.	2
14	Тема 14. Розвиток персоналізації в юнацькому віці.	2
Кредит 4. Психологія дорослішання. Психологія старіння.		
15	Тема 15. Психологічні особливості раннього дорослого віку.	2
16	Тема 16. Психологія середньої дорослості.	2
17	Тема 17. Геронтопсихологія та її особливості.	2
18	Тема 18. Психологічні особливості людей похилого віку.	2
19	Тема 19. Контрольна робота.	2
20	Тема 20. Колоквіум.	2
	Разом:	40

8. Самостійна робота
Денна форма навчання

з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Вступ до вікової психології.		
1	Тема 1. Загальні питання вікової психології.	3
2	Тема 2. Поняття про психічний розвиток.	3
3	Тема 3. Теорії психічного розвитку.	4
4	Тема 4. Вікова періодизація психічного розвитку людини.	4
Кредит 2. Психологія дитинства.		
5	Тема 5. Зародження психіки дитини в пренатальному періоді.	2
6	Тема 6. Психічний розвиток новонародженого та немовляти.	2
7	Тема 7. Психологічні особливості дітей раннього віку.	2
8	Тема 8. Психічний розвиток дошкільнят.	2
9	Тема 9. Психологія молодших школярів.	2
Кредит 3. Психологія дорослішання.		
10	Тема 10. Психічний розвиток підлітків.	6
11	Тема 11. Психологія підлітків.	4
12	Тема 12. Психологія юнацтва.	4
Кредит 4. Психологія дорослішання. Психологія старіння.		
13	Тема 13. Психологічні особливості раннього дорослого віку.	4
14	Тема 14. Психологія середньої дорослості.	4
15	Тема 15. Психологічні особливості людей похилого віку.	4
Разом:		50

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Основи наукових досліджень» – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Орієнтовна структура ІНДЗ – науково-психологічне дослідження у вигляді реферату у форматі pdf: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел.

Підготовка індивідуального завдання та його захист шляхом співбесіди забезпечить не лише поглиблення та деталізацію теоретичних знань, отриманих студентами на лекційних та практичних заняттях та в процесі їх самостійної роботи, але й прищеплення практичних умінь та навичок робити обґрунтовані висновки.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота виконання завдання;
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення;
- вміння захищати результати проведеного дослідження.

10. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

1. Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано
F*	1-34	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних робіт, уміння самостійно опрацювати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал. Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється відмінно, якщо: мають глибокі і повні знання з дисципліни; вільно використовують термінологічний апарат; здатні до розв'язання теоретико-практичних завдань; вміють самостійно знайти відповідь на проблемні запитання, спираючись на лекційний матеріал, першоджерела, використання додаткових джерел та інформації; творче та осмислене оперування матеріалом з використанням теоретичних понять та термінів; демонструють самостійність і оригінальність суджень; чітко формулюють власну думку та переконливо аргументують її, в тому числі в дискусії; вміють аналізувати, робити власні висновки; здатні встановлювати тематичні та міжпредметні зв'язки; виявляють високий рівень мовленнєвої культури; припускаються кількох несуттєвих помилок, які швидко і самостійно виправляють.

Студенту виставляється дуже добре, якщо мають добрі знання з дисципліни; виявляють розуміння основних понять; на задовільному рівні здатні до розв'язання теоретико-практичних завдань; вміють добирати докази на підтвердження власних думок; демонструють добрий рівень мовленнєвої культури; припускаються певної кількості суттєвих помилок, які самостійно виправляють.

Студенту виставляється добре, якщо мають добрі знання з дисципліни; виявляють розуміння основних понять; частково здатні до

розв'язання теоретико-практичних завдань; вміють добирати докази на підтвердження власних думок; демонструють добрий рівень мовленнєвої культури; припускаються певної кількості суттєвих помилок, які самостійно виправляють; відповіді на проблемні запитання знаходять за допомогою викладача.

Студенту виставляється достатньо, якщо мають задовільний рівень знань з дисципліни; виявляють розуміння окремих понять; під керівництвом викладача аналізують і наводять приклади з них; здатні за зразком розв'язувати теоретико-практичні завдання; вміють добирати докази на підтвердження власних думок, використовувати словниково-довідкову літературу; демонструють задовільний рівень мовленнєвої культури; припускаються значної кількості помилок, які виправляють під керівництвом викладача.

Студенту виставляється мінімальний задовільно, якщо частково, поверхово, уривчасто і неструктуровано відтворюють навчальний матеріал у межах лекції, називаючи окремі факти; виявляють нерозуміння, розв'язання завдань теоретико-практичних завдань; демонструють вкрай низький рівень мовленнєвої культури; припускаються великої кількості помилок та є здатними виправити їх із допомогою викладача.

Оцінка за виконання індивідуального науково-дослідного завдання, завдань самостійної роботи виставляється з урахуванням таких параметрів:

Кількість балів у кінці семестру повинна складати від до 200-400 балів (за 4 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 4 кредити.

Оцінювання 4 кредити = 400 балів

Поточний контроль						Накопичувальні бали/ Сума (400 балів)
1 кредит						
П1	П2	П3	П4	С1		100
15	15	15	15	40		
Поточний контроль						Накопичувальні бали/ Сума
2 кредит						
П5	П6	П7	П8	П9	С2	100
15	15	15	15	15	25	
Поточний контроль						Накопичувальні бали/ Сума
3 кредит						
П10	П11	П12	П13	П14	С3	100
15	15	15	15	15	25	
Поточний контроль						Накопичувальні бали/ Сума
4 кредит						
П15	П16	П17	П18	С4 П19 (ІДЗ)	П20 (МКР)	100
15	15	15	15	20	20	

Примітка. Коефіцієнт для заліку – 0,6. Залік оцінюється в 40 балів.

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної роботи (реферати, творчі завдання, термінологічний словник), контрольні роботи, поточне опитування, тестування, перевірка лекційних зошитів, перевірка зошитів з практичних робіт.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, семінарських та індивідуальних занять; має на меті перевірку рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи. Види поточного контролю: усне та письмове опитування, тестування, самоконтроль, складання схем, таблиць, опорних конспектів, дидактичних тестів.

Підсумковий контроль здійснюється з метою оцінки результатів навчання студента. Види підсумкового контролю: контрольна робота, залік.

Контрольна робота - вид підсумковою контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу. Передбачає оцінювання знань студентів за трьома рівнями: тестовим, понятійним та продуктивним.

Залік - форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу на підставі виконання ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях і виконання індивідуальних завдань.

11. Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) словесні: метод пояснення, метод розповіді, метод лекції, метод бесіди (вступної бесіди, бесіди-повідомлення, бесіди-повторення, контрольної бесіди, репродуктивної бесіди, евристичної бесіди, катехізисної бесіди);

2) наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, самостійне спостереження;

3) практичні методи навчання: вправи, практичні роботи, дослідні роботи.

2. Методи стимулювання навчальної діяльності студентів: метод навчальної дискусії, метод забезпечення успіху в навчанні, метод пізнавальних ігор, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.

3. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

12. Рекомендована література

Базова

1. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> 112
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019. № 2745-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
5. Видра О. Вікова і педагогічна психологія : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 112 с.
6. Грэйс Крайг, Дон Бокум. Психология развития [перевод с английского: А. Маслов, Кацавец Р.С. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Алерта, 2019. 112 с.
7. Дубініна К. В. Вікова психологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 176 с.
8. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту фахової перед вищої освіти зі спеціальності 231 соціальна робота галузі знань 23 соціальна робота освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» від 21.09.2021 № 1004.
9. Павелків Р.В. Вікова психологія. Київ: Кондор, 2015. 469 с.
10. Психология детства / под редакцией А.А. Реана. Санкт-Петербург: Питер, 2003. 368 с.
11. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. навч. посіб. 3-тє видання, перероблене, доповнене (ВЦ “Академія”). Київ: Альма-матер, 2017. 384 с.
12. Сергеєнкова О.П. та ін. Вікова психологія: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
13. Скрипченко О. В. та ін. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів. 5-те вид. Київ: Каравела, 2017. 400 с.
14. Хрестоматія з дитячої психології: навчально-методичний посібник. укладачі Ю.О. Приходько, І.О. Лапченко та інші. Кам'янець Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2017. 320 с.

Допоміжна література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. Видання. К.: Либідь, 2003. 280с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади: Навч.-метод. Видання. К.: Либідь, 2003. 344с.
3. Вікова психологія / За ред. Г.С.Костюка. К.,1976.
4. Заброцький М.М. Основи вікової психології: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2005. 112с.
5. Заброцький М.М. Основи вікової психології: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. - 112с.
6. Коробко С.Л., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами. К.: Літера, ЛТД, 2006. 416с.
7. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навчальний посібник для

- студентів вищих навчальних закладів. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. 400 с.
8. Крайг Г. Психология развития. СПб.: Питер, 2002. 992с.
  9. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) :Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 128с.
  10. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій):Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 128с.
  11. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. 2-е изд. М.: Политиздат, 1977. 304 с.
  12. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. 2-е вид., перероблене та доповнене. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
  13. Мухина В.С. Детская психология. М.:ООО Апрель Пресс, ЗАО Изд-во ЭКСМО Пресс, 1999. 352с.
  14. Подоляк Л. Основи вікової психології. Психологічний інструментарій. Київ: Плавник, 2006. 112с.
  15. Психология : Словарь. Под ред. Петровского А.В., Ярошевского М.Г. 2-е изд., испр. и доп. М.: Политиздат, 1990. 494 с.
  16. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. СПб.: Питер, 2003. 720с.
  17. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2005. 360 с.
  18. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб К.: Просвіта, 2001.416с.
  19. Трофімов Л.Ю. Психологія: Підручник 3-є вид., стереотип. К.: Либідь, 2001. 560 с.
  20. Фіцула М.М. Педагогіка: навч.посіб. К.: Академвидав,2009. 560с.

15. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: НБУВ, 2013-2015. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua – Назва з екрана.
2. Електронний каталог Національної парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс]: [політемат. база даних містить відом. про вітчизн. та зарубіж. кн., брош., що надходять у фонд НПБ України]. – Електронні дані (803 438 записів). – Київ: Нац. парлам. б-ка України, 2002-2015. – Режим доступу: catalogue.nplu.org . – Назва з екрана.
3. Український інститут інтелектуальної власності [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: УІВ, 2017. – Режим доступу: <http://www.uivr.org> – Назва з екрана
4. Українські реферати – Режим доступу: [http://www.refine.org.ua /pageid-4859-1.html](http://www.refine.org.ua/pageid-4859-1.html).
5. Філософський факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Режим доступу: [http://www.philsci.univ.kiev.ua /UKR/courses/rob-pr/kostev-geol.htm](http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/courses/rob-pr/kostev-geol.htm)
6. <http://www.library.ukma.kiev.ua> – Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія».